N°. 12. Donderdag 22 Augustus 1901. 1ste Jaargang.

OOST EN WEST

Orgaan der Vereeniging.

Verschijnt alle veertien dagen.

Abonnementsprijs per jaar.
Vrij aan huis of franco per post binnenland *bij vooruitbetaling* . f 1.50
Voor Oost-Indië en het Buitenl. » 2.50
Afzonderlijke nummers. . . . » 0.10

Prijs der advertentiën.
Per regel . . . . f 0.10
Dienstaanbiedingen 25 cents per geheele annonce.

REDACTIE: De 4de Commissie, aan welke de verspreiding van populaire kennis omtrent Oost- en West-Indië is opgedragen.
Mededeelingen of Ingezonden Stukken moeten worden geadresseerd aan den Heer G. E. V. L. VAN ZUYLEN, *Voorzitter der Redactiecommissie*, **7a Heerengracht**, of den *Secretaris*, Mr. G. VAN SLOOTEN Azn., **43 Conradkade**, beiden Den Haag.
Voor de Administratie en Advertentiën wende men zich tot de Uitgevers-Maatschappij „HET GEMEENSCHAPPELIJK BELANG" **Haagpoort 4,** Den Haag

Het hoofddoel der Vereeniging is:
Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indiën onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zoodoende en ook door het verleenen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweeken tusschen Nederland hier en ginds.
De Vereeniging vestigt zooveel mogelijk, zoowel in Europa als in Indië, afdeelingen, die te zamen met het hoofdbestuur dit doel trachten te bereiken.
Om lid te worden, kan men zich persoonlijk of per briefkaart aanmelden bij een der afdeelingen of aan het bureau in den Haag Heerengracht 4, dat iederen dag, behalve Zon- en feest-dagen, van 10—12 en van 2—4 ure open is.

„Voor den Inlander"

werd in de afgeloopen veertien dagen ontvangen f 1.50 van *Bintang* te Heerde.

Zooals men in de rubriek „Nieuwstijdingen" zien zal, blijft de nooddruft nog groot. Van Regeeringswege worden krachtige maatregelen genomen, maar toch zal er ook daarbuiten nog wel naar hulp worden verlangd! Waar steeds met succes gevraagd wordt voor de arme vrouwen en kinderen der Boeren, iets wat ons zeer verheugt, blijven wij alle weldenkende Nederlanders wijzen op den noodlijdenden Javaan.

Mededeelingen.

I. *Van het Hoofdbestuur.*

In het vorig nummer deelden wij met een kort woord mee, wat wij hadden gelezen uit een van de afdeeling „Nederlandsch-Indië" ontvangen schrijven.

In het „Bataviasch Nieuwsblad" van 10 Juli vinden wij hieromtrent het volgende waarschijnlijk semi-officieel communiqué:

„Het bestuur van de afdeeling „Nederlandsch-„Indië" van de Vereeniging „Oost en West" heeft „besloten zijn werkzaamheden in de koloniën te „beginnen met de opening van een informatie„bureau. Ten einde belanghebbenden zoo volledig „mogelijk te kunnen inlichten is aan het hoofd„bestuur in Nederland opgave gevraagd van de „voornaamste plaatsen waar Indische families zich „vestigen, van hotels, pensions, gelegenheid tot „huisvesting, inrichtingen tot het verkrijgen van „medische hulp, winkels, onderwijs-inrichtingen „enz. elk dezer opgaven te splitsen in drie rubrie„ken:

„1o. welke de vereeniging kan aanbevelen als „*goed*,
„2o. welke haar als *goed* zijn gesignaleerd,
„3o. waarvan haar niets bekend is.

„Ook een vermelding van prijzen moet zoo „mogelijk bij de opgaven gevoegd worden.

„Verder zal het hoofdbestuur moeten zorgen „voor geregelde toezending van gidsen, wegwijzers „etc. in verschillende steden door de Vereeniging „tot bevordering van het vreemdelingenverkeer „uitgegeven, alsmede van adressen van agent„schappen of leden en correspondenten der Vereeni„ging „Oost en west", tot wien men zich bij „aankomst in Nederland kan wenden tot het „inwinnen van informaties.

„Dezelfde opgaven worden ook ingewacht van „scholen en huisvesting voor kinderen, met ver„melding van personen, die zich op verschillende „plaatsen met het toezicht willen belasten.

„Zoodra het bestuur van de afdeeling Neder„landsch Indië de zekerheid heeft verkregen, dat „het op geregelde toezending van de verschillende „gegevens kan rekenen, zal een informatiebureau „geopend worden, voorloopig alleen te Batavia, „waar alle families, die naar Nederland vertrekken, „toch eenige dagen moeten vertoeven.

„Hoewel het bestuur van de afdeeling Neder„landsch Indië punt 7, het bevorderen van Indische „kunstnijverheid etc. niet uit het oog zal verliezen, „meent het toch voorloopig een afwachtende „houding te moeten aannemen, omdat door de „commissie van het huldeblijk reeds krachtig in „die richting wordt gewerkt, terwijl ook van „gouvernementswege plannen gemaakt worden „om de voortbrengselen van Indische kunstnijver„heid tot haar recht te doen komen."

Van onzen kant hebben wij hieraan alleen toe te voegen, dat wij de afwachtende houding der afdeeling, wat betreft de uitvoering van het voorgeschrevene bij punt 7 van art. IV onzer Statuten niet kunnen goedkeuren, Het heeft ons verheugd, dat de commissie voor het aan H. M. de Koningin aan te bieden huldeblijk een geschenk van Oost-Indische kunstnijverheidsproducten daarvoor heeft uitgekozen en wij hebben dadelijk, voor zooverre men die denkt noodig te hebben, wat betreft keuze of arrangement, de hulp onzer 5e commissie aangeboden.

Dat de Indische Regeering plannen heeft gemaakt om de voortbrengselen van Indische kunstnijverheid tot haar recht te doen komen, is voor ons nog minder reden om thans stil te zitten. Integendeel komt het ons voor, dat dit voor de 5e commissie een spoorslag is om nog meer dan vroeger in Europa de aandacht te vestigen op het schoone, dat ginder in verschillenden vorm wordt voortgebracht, zoodat het terrein als het ware omgeploegd en voor den bouw klaar ligt, als de Regeering door hare groote kunstnijverheidstentoonstelling te Batavia in 1903 de aandacht van de gansche wereld zal trekken voor den Indischen kunstnijverheidsarbeid.

Naar wij meenen, wordt eene IVe groepententoonstelling in den Haag reeds nu door de 5e commissie voorbereid. Zij zal in hoofdzaak bevatten vlechtwerk en snijwerk in hout en ander materiaal. Dat de voorbereiding zoo lang van te voren geschiedt, is juist, omdat men op de krachtige hulp der afdeeling Nederlandsch-Indië rekent, omdat hier te lande misschien geen behoorlijke verscheidenheid van alle soorten vlechtwerk en snijwerk bij elkander te brengen zou zijn.

II. *Van de afdeeling 's Gravenhage: 3e Commissie.*

Tot lid van deze commissie werd benoemd de heer G. C. A. de Witt, gepensioneerd majoor van het O.-I. leger.

Daarentegen heeft de heer J. H. Byning als lid bedankt.

In hare Vergadering van dinsdag 13 Augustus werd aan den heer *Wilten*, die als Secretaris der Commissiën toch reeds een zeer drukke werkkring heeft, als Secretaris der 3e Commissie ontslag verleend en hem door den Voorzitter dank betuigd voor zijne bereidwilligheid en zijnen ijver.

Als Secretaris werd nu benoemd de heer *G. C. A. de Witt, de Perponcherstraat n°*. 93.

De aandacht wordt er nogmaals op gevestigd, dat de Commissie vergadert iederen dinsdag des n.m. ten 2½ ure in het locaal der Vereeniging Heerengracht 4.

Zij, die op andere dagen mondeling hunne belangen willen voordragen, kunnen zich, behalve des Zondags, daartoe aanmelden bij den Algemeenen Secretaris der Commissiën voornoemd, gedurende de bureau-uren van 10—12 *v.m. en van* 2—4 *ure n.m.*

Schriftelijk wende men zich tot den heer *G. C. A. de Witt, de Perponcherstraat* 93.

III. *Van de 5e Commissie.*

Druk kunnen wij tot heden toe het bezoek aan onze *Tentoonstelling in de Gothische Zaal* niet noemen. Het groote publiek stelt in al die Oost-Indische Kunstnijverheid nog weinig belang, doch zooveel te grooter is de belangstelling van vakmannen kunstenaars, etnographen en andere mannen en vrouwen van studie en kennis.

Uit Parijs kregen wij het bezoek van den heer P. Decharme, attaché aan het Kabinet van den Minister van Koloniën, die door het Ministerie was gezonden. Uit Dresden, dat van den heer Oswald Richter, assistent aan het Koninklijk etnographisch Museum.

Beide bezoeken zijn waarschijnlijk het gevolg van ons pogen, om de tentoonstelling overal in het Buitenland bekend te maken; wij vonden bij die poging veel hulp van onze Consuls in de verschillende groote steden van Europa.

Van het Koloniaal Museum te Haarlem, werd ter uitreiking aan belangstellenden voor de tentoonstelling ontvangen: eene brochure „Over nieuwe proeven van batik-techniek in Nederland" door Herman A. I. Baanders met „Beschrijving van eene proeflap, als voorbeeld van batik-verwen in zes kleuren" door Meta Weerman.

In verscheidene groote dagbladen zijn belangrijke beschrijvingen opgenomen van hetgeen er in de Gothische Zaal te zien is; nog te meer verwondert het ons daarom, dat het bezoek niet drukker is.

Wij hebben aan een onzer medewerkers verzocht om een verslag der tentoonstelling voor ons blad saam te stellen bestemd voor de leden buiten Den Haag, die niet in de gelegenheid waren ze te komen zien.

VARIA.

De Indische Gids. De redacteur van de Indische Gids heeft volkomen gelijk, als hij zegt, dat hij het twistgeschrijf tusschen den heer Mr. Piepers en ons in „den Controleur" vervelend heeft gevonden. Wij zijn het geheel met hem eens en nog vóór wij zijn goeden raad gelezen hadden, kwamen wij tot het besluit om er verder door zwijgen een eind aan te maken. Hij vergunne ons echter de opmerking, dat wij de nuttige strekking zijner recensie niet begrijpen, omdat de Indische kennis van het publiek of van zijn lezers er zeker niet door wordt vermeerderd en hij, als lid onzer 4e commissie, de redactie rechtstreeks had kunnen terechtwijzen, wanneer, naar zijn zienswijze, zij verkeerd had gedaan door in te gaan op 't geen Mr. Piepers in „den Controleur" had geschreven. Dat kolonelschap van onzen redactie-voorzitter heeft er toch zeker volstrekt niets mee te maken. Het was niet de gepensionneerde, maar de voorzitter der 4e commissie, die voor O. en W. opkwam.

Wij zullen ons echter zonder eenige verdere tegenspraak de opgeloopen veroordeeling laten welgevallen, in de hoop dat, na dezen aanval op ons schrijven buiten „Oost en West", de redactie van de I. G. ook verder hare belangstelling in het orgaan en in ons werk zal willen toonen, door in haar maandschrift, dat toch de leidsman moet zijn van hen, die weten willen wat op 't gebied van Indië en van Indische litteratuur omgaat, ook haar oordeel uit te spreken over de wijze, waarop de Vereeniging tot nu toe heeft getracht uitvoering te geven aan het werk, dat zij statuair heeft op zich genomen en over den arbeid, die door hare commissiën wordt verricht. Wij hopen vooral op een kritiek, die ons vooruit helpt. Waar zij fouten vindt, wijze zij ons tevens den beteren weg. Wij mogen dit vorderen, zou ik bijna zeggen, waar wij geheel op het voetspoor van den I. G. trachten om, „door betere voorlichting van het gansche Neder„landsche volk den grooten volkswil te leiden „naar een goed begrip van eerlijk koloniaal be„heer."

⁂

Een eeuwig refrein. In het Algemeen Handelsblad van Dinsdag 13 Augustus, eerste blad, is als hoofdartikel opgenomen de klacht, dat veel verbeteringen in Indië niet tot stand

FEUILLETON.

De Garebeg Moeloed.

(Overgenomen uit het *Bataviasch Nieuwsblad.*)

Om kwart over tienen des morgens verzamel[illegible] zich de burgers, officieren, hoofden van [illegible]ineezen en vreemde oosterlingen ter residentie[illegible]ize te Soerakarta om, zooals het heette, den [illegible]ident naar den kraton te vergezellen en het [illegible]as er een foule van zwartgerokte heeren en [illegible]chitterende uniformen. De nieuw gedecoreerden, waaronder prins Mangkoe Negoro en de rijksbestuurder, droegen hun ordeteekens.

Even over half elf traden de beide Siameesche afgevaardigden binnen in groot marine uniform. Weldra werden de deuren van de binnengalerij opengeworpen en verscheen de resident met het commandeurskruis en sautoir om den hals. Juist om half elf kwam de boodschap van Z. M. den soesoehoenan om den resident en de aanwezigen uit te noodigen de plechtigheid bij te wonen.

Die boodschap werd door een javaanschen groote overgebracht, de woorden, het aantal te maken buigingen, de plaats van den resident, met rechts en links van zich prins Mangkoe Nagoro en de plaatselijk militairen commandant alles is in de kleinste bijzonderheden voorgeschreven.

Een paar minuten later bracht een lange rij van rijtuigen de gasten naar de Stinggil. Wij reden door de en haie opgestelde troepen van den soesoehoenan in de oude flankeursuniform van vijftig jaar geleden, oude kerels, die nauwlijks de kracht hadden behoorlijk een geweer te dragen, gecommandeerd door officieren, die met een zeker air van gewicht en een zekere nonchalance met een lichte sabelbeweging den groet beantwoordden. Natuurlijk tallooze vaandels.

En op zij van de troepen een onafzienbare massa inlanders in voortdurende beweging, zoodat de geheele aloon-aloon zwart zag van de menschen, die zich weinig aan den fijnen motregen stoorden, welke gelukkig weldra ophield om plaats te maken voor een schitterend blauwen hemel met het brandend heete indische zonnetje. En het merkwaardige: bijna alle mannen droegen lange rottan-zweepen, aan welker uiteinde lange slieren annanasvezels hingen. Bij den gang van den soesoehoenan naar de moskee begint de gamelan en de inlander zijn zweepje te vlechten. Heeft hij den slag van de zweep klaar vóórdat de gamelan ophoudt, dan heeft hij veel oentoeng bij het karbouwendrijven, dus bij den landbouw. De vrouwen weven het een of ander dat zij ook af moeten hebben, vóórdat de laatste toon van de gamelan geslagen is. Gebeurt dit, dan zijn zij ook gelukkig in het huishouden. In dat bijgeloof ligt iets kinderlijks en het is niet van eenige bekoring ontbloot.

Wat mij vooral verbaasde, was de aanblik van den aloon-aloon, die om tien uur 's nachts nog vol kramen, tentjes en spellen stond, hel verlicht door duizenden lampjes en waartusschen zich een ontelbare menigte sekatenbezoekers bewoog; en thans was van dat alles geen spoor te bekennen. Om twaalf uur begon men den boel af te breken en in te pakken en om zes uur 's morgens was de aloon-aloon als schoongeveegd, het opbreken van de sekaten diende om den weg vrij te maken, dien de soesoehoenan moest doorloopen om naar de mesdjid te gaan.

Voor de Stinggil, zaten alle regenten nedergehurkt en voor hen op een matje de rijksbestuurder, die hier de bevelen van zijn heer afwachtte. Nadat de resident zich hier overtuigd had, dat alle gasten tegenwoordig waren, begaven wij ons n optocht naar de pendoppo, waar de soesoehoenan ons opwachtte. De tocht ging eerst door de Stinggil, naar Njai Stam, het heilige kanon in een glazen huisje bewaard, bedekt in een kostbaar kleed om het aan onbescheiden blikken te onttrekken. Dat kleed was voor deze plechtige gelegenheid een weinig opgelicht en wij konden de geel gekleurde affuitraderen ontdekken. Njai Stam ligt in onverschillige rust verzonken en zag reeds sedert tientallen van jaren bij elke garebeg eenzelfden stroom van bezoekers langs zich heen trekken. De sage loopt dat Njai Stam elken Vrijdagnacht huilt. Waarom is nog onbekend.

Wij moesten door drie poorten heen, vóórdat wij aan de pendoppo kwamen. De ruimte tusschen die poorten was aan weerszijden door troepen van den soesoehoenan afgezet, in de meest grillige uniformen gestoken; achter elke poort was een muziekcorps opgesteld dat, zoodra de kapelmeester de groote gouden residentspajoeng opmerkte, onmiddellijk met het volkslied inviel, terwijl de troepen de geweren presenteerden en het vaandel (een stuk doek van onbestemde kleur met allerlei hierogliphen er op) zich ter aarde neeg. Voor de laatste poort werd de resident ontvangen door de broeders van den soesoehoenan in groot javaansch ornaat gekleed, die hem naar binnen geleiden. Op de bovenste trede van de pendoppo stond de soesoehoenan ons te wachten. Hij bood den resideht een arm en geleidde hem naar den voor hem bestemden zetel, links van zijn eigen zetel.

Links van den resident in een richting loodrecht op de richting der zetels van resident en soesoehoenan, namen de andere broeders van den soesoehoenan plaats en daartegenover in twee rijen prins Mangkoe Negoro, de plaatselijk militaire commandant, de assistent residenten van de residentie Soerakarta, de beide Siameesche afgevaardigden en de secretaris van Soerakarta

Achter deze rij de officieren van het garnizoen en van het legioen van Mangkoe Nagoro; daar achter weder de in zwarten rok gekleede ingezetenen van Solo en andere genoodigden, die de plechtigheid bijwoonden.

Het was heerlijk koel in de pendoppo, eenigszins laag, geschraagd door donkerbruin geverfde stijlen, met goudblad belegd: de spiegelgladde marmeren vloer bestaat uit drie met een verschil van drie decimeters in hoogte, aangebrachte verdiepingen, op welker randen de stijlen rusten. Wat een verrassend mooien indruk moet de pendoppo niet maken, wanneer de honderden lampen en luchters zijn aangestoken! Het licht weerkaatst op het marmer, het goud schittert en fonkelt in rijke kleurenpracht terug uit de kristallen lampenhangers.

Voor mij uitkijkend, merkte ik een vijf en twintigtal jonge vrouwen, dicht bij elkander gehurkt, allen precies gelijk gekleed in een groene met goud gestikte sarong. Als Boedhabeelden zaten ze voor ons, onbewegelijk en slechts nu en dan een schitterblik uit de prachtig donkere kijkers verried het leven in die sierlijke, slanke gestalten welke een beeldhouwer tot model konden strekken. Het bovenlijf bedekt door de kemben van dezelfde stof als de sarong, de mollige ronding der fijne schouders en buste bloot latend.

Het blauwzwarte haar, versierd met melati en tjempaka in een groote kondeh opgemaakt, omlijstte de lieve gezichtjes met groote droomoogen. Verderop, waar de pendoppo zich voortzette in de dalem, de vrouwen verblijven, de Toewan Ratoe, op een tapijt gezeten en achter zich de talrijke bijvrouwen van den soesoehoenan en de vrouwelijke bedienden, alles wederkaatst in groote spiegels, zoodat het den indruk maakte of er duizenden vrouwen gezeten waren. De soesoehoenan droeg het javaansch costuum, een

komen door het eeuwige refrein *dat men het geld nuttiger zou kunnen besteden.* Gewezen wordt er op, dat het o. a. sommige invloedrijke adviseurs heeft gediend bij het bestrijden der irrigatiewerken in de Solo-valei en dat het ook nu weer dienst doet, om de afschaffing der heerendiensten op Java den hals te breken. En dat refrein wordt niet gehoord alléén in Nederland zegt het blad, maar 't wordt ook door de Indische pers meegezongen. Van de afschaffing der heerendiensten sprekende, zegt b.v. het Soerb. Hbl. van 22 Juni, dat men de daartoe noodige uitgaven in den Haag niet wil toestaan en dan voegt het er bij „wij gaan hier„mede accoord, zoolang nog tal van dringende „belangen om geldelijke redenen verwaarloosd „worden."

„Oost en West" gaat geheel met het Algemeen Handelsblad mee, waar het in 't algemeen wijst op de juistheid van het zeggen: *le mieux est l'ennemi du bien*, maar de ondervinding leerde ons, dat die waarheid aan Oost-Indië niet méér ten nadeele komt dan aan eenig ander land.

Het is ons ook nimmer opgevallen, dat de Indische pers zou mee doen in een koor, dat 't goede wil uitstellen om 't betere te krijgen, maar wordt er somtijds raad gegeven in die richting, dan is dit een natuurlijk gevolg van de schriele toebedeeling op 't magere budget, dat buitengewone werken doet betalen uit de gewone middelen en daardoor werkelijk tal van billijke wenschen onvervuld laat.

Wij kunnen ook niet toegeven, dat de galm van het bedoelde refrein invloed uitoefent op Minister en Kamers en dat het vele, dat in Indië ongedaan blijft, dáárvan het gevolg zou zijn. Wel gelooven wij, dat voor het nalaten van nuttige verbetering de bewering, dat er iets beters zou te doen vallen, soms even als bij de Solowerken voor argument kan dienen en op dien grond stemmen wij in met het Handelsblad, als het de goedgezinden waarschuwt.

* * *

De kleine landbouw. Onder de middelen, die dienen kunnen om de mindervermogende blijvers in Oost-Indië een goed middel van bestaan te bezorgen, behoort ongetwijfeld het uitgeven van kleine stukken grond voor eigen landbebouwing, waartoe de Indische Regeering heeft besloten. In een der Indische bladen lazen wij de zeer juiste bedenking van Dr. van Lingen, dat het door de Regeering genomen besluit geen doel zou treffen, wanneer er geen middelen werden beraamd, om aan de landbouwers geld te verschaffen voor den aankoop van landbouwwerktuigen en andere zaken, die noodig zijn om het bedrijf te kunnen beginnen en volhouden. Particuliere geldinstituten, zullen tot het geven van voorschotten wel niet te vinden zijn en het eenige, wat er op zit, zou dus zijn het geven van voorschotten uit 's lands kas.

Hiermee geheel instemmende lezen wij met genoegen in de „Indische Kroniek" van „Hollandia" en ook in andere bladen, dat de Regeering ten einde den kleinen land- en tuinbouw te bevorderen een landbouwcrediet zal invoeren. Dit zal dan echter niet zijn ten behoeven van Europeanen alléén, maar vooral ook ten gerieve en ten bate van den thans aan allerlei soort van woekeraars prijs gegeven inlander.

* * *

Abdul Rivai. In het Algemeen Handelsblad van 13 t/m 17 Aug. komt als feuilleton voor een stuk van ons medelid Abdul Rivai getiteld: „Het geloof der inlanders in Indië", dat wij ten zeerste ter lezing aanbevelen. Hij eindigt zijn opstel met de volgende aanbeveling:

„Velen zullen na kennisname van het bovenstaande wellicht zeggen:

„Het Indische volk mag niet langer aan den invloed van de Ilmoes overgelaten worden, mag niet langer prijs gegeven worden aan dit „Ongeloof", dat zeer verderfelijk werkt op zijn denken".

Wat is hieraan te doen?

De leer van Christus is om vele redenen nog niet in staat het ervan te bevrijden, ook de Islam blijkt er totaal machteloos tegen te zijn.

Het eenige middel, om tot het gewenschte resultaat te komen, is het volk de noodige ontwikkeling te geven.

Met wijlen den heer Holle zeg ik:

„Als gij het fanatisme der bevolking wilt fnuiken, moet gij haar iets in de plaats geven voor het geestelijke brood, dat ze van hare priesters ontvangt. Gij moet scholen oprichten; door onderwijs alléén kunt ge het bijgeloof doen wijken; onderwijs in het lezen is de eenige weg om nuttige kennis te verspreiden.

En ik ben zoo vrij hieraan toe te voegen:

Ja! onderwijs, waar en degelijk onderwijs moeten de inlanders hebben. Geen halfheid, zooals nu.

Zeker! lezen, veel lezen moeten zij; maar dan moet gezorgd worden, dat er boeken, nuttige boeken zijn, geschreven in hun ware taal. Geen boeken, waarin alléén fabelen en verdichtselen als de vertellingen van „Duizend en één Nacht", de eentonige „Reis van Abdullah bin Abdulkadir" en meer dergelijke, die bovendien nog vaak in het Arabisch of Hollandsch Maleisch geschreven zijn, maar nuttige en leerzame werken, die den inlander tot denken en opmerken drijven, boeken over populaire natuurkennis, exacte wetenschappen, volkenkunde, vooral van Nederland enz. geschreven in de taal, die dagelijksch door hem gesproken wordt en die hij gebruikt in zijn „Pantoens en Sjairs".

Zegt, geachte lezers, aan uw taalgeleerden, die reeds zooveel taal- en woordenboeken van de Polynesische talen geschreven hebben en nog trachten te schrijven, zegt hun, dat zij nu voorloopig ophouden met het werk; dat door het volk slechts van die taal, waar 't het ware gevoel voor bezit goed gebruik kan worden gemaakt; zegt hun, dat zij ophouden met den nutteloozen strijd over de „perfectieve en imperfectieve handeling" van het werkwoord in de Maleische taal enz. enz., en geeft hun in overweging hun tijd te besteden aan het schrijven van nuttige boeken voor de inlanders, om het Indische volk te leiden in het beschaven van zijn ware taal en het daarin te leeren denken en schrijven.

Zendt naar Insulinde, den zich om den evenaar heenslingerenden smaragdgordel, zendelingen, die voelen voor dit volksonderwijs, zooals gij thans mannen uitstuurt, die voelen voor hun zendingsroeping en de leer van Christus ingang trachten te doen vinden bij dat volk.

Dan zult gij eenmaal geen 375000 grootendeels domme en bijgeloovige inlandsche Christenen tellen in „uwe" rijke en schoone Oostindische Bezittingen, zooals nu het resultaat is van honderden jaren arbeid uwer Christelijke missie, maar dan zullen vele millioenen ontwikkelde inlanders u dankbaar zijn voor hunne beschaving.

Uit eigen beweging zullen zij dan naar uw Bijbel grijpen; Uw God tot de hunne maken.

En uw nageslacht zal opzien met eerbied tegen uwen verheven arbeid en als „heilige poesaka" aanvaarden uw kostbare nalatenschap. „Uw Koninkrijk kome!"

NIEUWSTIJDINGEN.

H. M. de Koningin Moeder bracht Dinsdag n.m. een bezoek aan de tentoonstelling van O. Indische weefsels, Javasche batiks en Oud-Indische meubelen in de Gothische Zaal. Met de grootste belangstelling werd alles door Hare Majesteit bezichtigd en bij Haar heengaan betuigde Zij aan de Presidente en aan den Heer G. P. Rouffaer, die de noodige inlichtingen hadden gegeven, dat Zij hetgeen Zij gezien had prachtig vond en dat het jammer was, dat het tentoongestelde niet meer de belangstelling opwekte van het publiek. Zij schreef dit daaraan toe, dat bij het onderwijs in Nederland, op de kennis van Indië zoo weinig werd gelet en de jeugd van onze koloniën al niet veel meer leert dan b.v. van China. Dit had de Vorstin ondervonden, toen Hare Majesteit de Koningin studie van Indië zou maken; hetgeen daarvan in de leerboeken te vinden is, bleek volkomen onvoldoende. Zij hoopte, dat de Vereeniging „Oost en West" er in zou mogen slagen, om meer gevoel voor de Koloniën bij het volk op te wekken.

In de tentoonstellingszaal was door de commissie ter eere van het Hooge bezoek een Sedeka-Boemi (offermaaltijd voor 't heil van 't land) aangericht en ook aan die bizonderheid uit het leven en doen der inlanders, werd door H. M. volle aandacht geschonken.

* * *

Z. E. de heer Jhr. Mr. T. A. J. van Asch van Wijck, Minister van Koloniën, bezocht Maandag namiddag 19 Augustus, de tentoonstelling in de Gothische Zaal en gaf zijn groote ingenomenheid te kennen met het streven onzer Vereeniging om de Indische kunstnijverheid op den voorgrond te brengen en de belangstelling van Nederland en van het overige Europa daarvoor op te wekken.

Ook de Minister was van meening, dat het bevorderen van nijverheid en kunst een der krachtige middelen zal zijn, om de welvaart van den inlander te vermeerderen.

* * *

Wilhelminaschool. — Plaatsgebrek heeft ons tot nog toe verhinderd, het gansche program dezer school op te nemen. In de Indische bladen lezen wij, dat aan de examens voor de school druk is deelgenomen. Voor de afdeeling B, de technische, hadden zich 85 kandidaten aangemeld, waarvan 13 niet opkwamen, zoodat er 72 aan het examen deelnamen; daarvan werden 38 toegelaten.

* * *

Uit de Indische Kroniek van Hollandia. — De Regeering heeft den Resident van Semarang gemachtigd voor ruim *f* 200,000 Saigon-rijst aan te koopen, ten einde in den nood in Djoeana te voorzien en *f* 9600 ter zijner beschikking gesteld om daaruit voorschotten te verleenen aan de inlanders tot het aankoopen van zaai-padi.

De residentie Kedirie, pas getroffen door den Keloet-ramp, heeft nu weer zwaar geleden door bandjirs. Een groot aantal huizen werden weggespoeld, terwijl eenige inlanders verdronken. Vooral de aanplant van tweede gewassen heeft veel schade geleden.

* * *

Onderzoek omtrent het Pauperisme op Java en Madoera.

„Het Bondsblad" schrijft:

Uit alleszins betrouwbare bron vernemen wij, dat op last van den gouverneur-generaal een onderzoek zal worden ingesteld omtrent den toestand der financieel van minder bevoorrechten op Java en Madoera.

Door tusschenkomst van den directeur van onderwijs, eeredienst en nijverheid zullen aan de hoofden van gewestelijk bestuur op Java en Madoera de noodzakelijke inlichtingen gevraagd worden ten einde een betrouwebare statistiek te erlangen omtrent hen wier inkomen (a) f 100, (b) f 75 en (c) f 50 bedraagt. Dat onderzoek zal zich uitstrekken tot den leeftijd, de geboorteplaats, ouders, het gezin, het beroep, de inkomsten, het schoolbezoek en de opleiding der kinderen, de levenswijze, godsdienst, gezondheidstoestand, woning, genoten onderwijs en kennis van het Nederlandsch, vermoedelijke oorzaken van financieelen achteruitgang, enz. Ten opzichte van het gezin komt in aanmerking het gehuwd of ongehuwd zijn en het al of niet in concubinaat leven, de landaard, waartoe de concubines behooren, de leeftijd waarop de betrokkenen in concubinaat zijn gaan leven. Bij de levenswijze moet gelet worden op: misbruik van opium of sterken drank, prostitutie, dobbelspel, omgang met Europeanen, dan wel met inlanders. Wat het genoten onderwijs aangaat, zal gelet worden op examens, op het spreken der Nederlandsche taal, dan wel bij voorkeur der Maleische taal.

Ten einde de noodige gegevens te erlangen, kunnen bijzondere commissies worden ingesteld, deze kunnen zich wenden tot officieele personen, maar ook tot inrichtingen, zooals de Indische Bond, Soeria Soemirat enz. en natuurlijk tot de betrokken personen zelf, mits op geenerlei wijze aanstoot wordt gegeven door dat onderzoek.

Wij gelooven, dat de Regeering met dit onderzoek den juisten weg heeft ingeslagen; wil men een toestand verbeteren, dan dient men eerst alle bijzonderheden omtrent dien toestand te kennen, de oorzaken en den omvang der armoede, enz. Terwijl wij de Regeering een volkomen succes teewenschen met deze poging om het lot der paupers te verbeteren, kunnen wij niet nalaten hierbij mede te deelen, dat de afdeeling Meester Cornelis van den Indischen Bond reeds eenigen tijd geleden het initiatief tot zulk een onderzoek heeft genomen.

Wellicht is deze afdeeling reeds in staat belangrijke gegevens te verschaffen en de Indische Bond mag door de commissie geraadpleegd worden.

* * *

In het wekelijksch overzicht van het Soer. Hbld. lezen wij:

„Herhaaldelijk reeds is in ons blad gewezen op de onzinnige *vrije immigratie in Nederlandsch-Indië van Chineezen*, die hier berooid aankomen in de hoop fortuin te maken en, na eenige maanden volkomen ontnuchterd, op kosten van het land naar Singapore moeten worden teruggezonden. Voor sommige reederijen is dit een voordeelig zaakje, maar het belang van het land — daar zal men 't wel over eens zijn — weegt zwaarder. Om het kortweg te zeggen: het is immoreel zulke Chineezen in Singapore aan te raden hier te lande hun geluk te beproeven.

„Dit kwaad neemt steeds grootere afmetingen aan. Er gaat letterlijk geen week voorbij, dat de stroomen van Chineesche paupers naar Soerabaja en van Soerabaja elkaar niet kruisen. Zoo werd dezer dagen nog per „Nam Yong" een factuurtje van 50 Chineezen, die hier geen bordje rijst konden veroveren, naar Singapore teruggezonden.

„Hoe lang moet dit nog duren? Bedriegt ons geheugen ons niet, dan zou de Nederlandsche consul te Singapore onze regeering van advies dienen, hoe de stroom van „ongewenschten" te keeren zal zijn. Doch wij merken niet, dat in dezen iets gedaan wordt. Is misschien het bedoelde advies onder het loodje geraakt? Dat men het er dan „met spoed" onder weg hale en beperkende bepalingen vaststelle op de immigratie van Chineezen, die geacht mogen worden niet in hun onderhoud te kunnen voorzien."

* * *

„Het is te verwachten dat, wanneer in Djambi de binnenlandsche verhoudingen beter door ons zullen zijn geregeld, voor vele takken van industrie een nieuw arbeidsveld zal worden geopend. Bijna zeker zal de *goud-industrie in de bovenstreken* kunnen worden uitgeoefend. De nog onlangs op de gedoode aanvallers van Soeroelangoen buitgemaakte wapenen, waaronder ik o. a. een groote kris zag met zwaar massief gouden gevest, geven aan dit idee veel waarschijnlijkheid. Voor het vinden van petroleum moet men meer in de benedenlanden, grenzende aan de Bajoeng-Lentjirstreek zijn. De heer Knoops gaat dezer dagen, vergezeld van een paar boormeesters, over land een reis naar Djambi maken, ten einde zich al vast van een en ander op de hoogte te stellen. Als de onrustige toestand van het land ten minste geen wijziging in zijn plannen heeft gebracht."

Wij nemen dit bericht over uit den Rotterdammer, er bijvoegende, dat wij hopen, dat die betere regeling der binnenlandsche verhoudingen zal kunnen geschieden *zonder verder bloedvergieten.*

* * *

Rijstnood. — In Kedoe, de dichtstbevolkte residentie van Java, is, naar wij vernemen, de nood hoog gestegen, geen wonder, waar de bevolking bezocht werd door allerlei tegenspoed, als wij onlangs reeds mededeelden.

De rijst, zoo schrijft men ons uit Magelang, is duur geworden, stijgt steeds in prijs en wordt voor den kleinen man onbereikbaar. Het beste bewijs hiervoor zijn de diefstallen uit armoede of. . . . honger. De hongerlijders stelen gekookte rijst en andere levensmiddelen, om vóór alles aan hun behoefte aan voedsel te kunnen voldoen; de armen stelen bosjes padie en dergelijke kleinigheden, zaken van enkele centen waarde — ook al om een bete broods te kunnen koopen.

Voor de politierol gebracht bekennen deze lieden hun diefstal uit armoede te hebben gepleegd. En de gevangenis bergt niet zelden zeventig tot tachtig van zulke lieden, veroordeeld, *omdat zij stalen — uit honger!*

Deze menschen hebben althans te eten als veroordeelden, maar wie bepaalt het getal dergenen, die nog niet tot dat uiterste vervielen en nòg honger lijden?

Zoo onze zegsman goed is ingelicht, is hulp, *dadelijke hulp, hier een gebiedende eisch.*

(Bat. Nbld.)

* * *

Hulp aan noodlijdenden. — De Locomotief bericht: Naar wij vernemen, heeft de resident van Semarang, behalve het beschikbaar stellen van rijst tegen den laagst mogelijken prijs, aan de bevolking van Djoeana ook bevelen gegeven ondersteuningswerken uit te voeren, waardoor zij in de gelegenheid wordt gesteld geld te verdienen, ten einde zich rijst te koopen. De Waterstaat in genoemde afdeeling is reeds druk bezig met opnamen etc. van de werken; men vermoedt, dat ze dienstbaar gemaakt zullen worden aan de verbetering van de communicatie met de reede.

---

zwart fluweelen buis, schitterend van ordeteekens, en daarover heen het breede blauwe lint en écharpe der kroonorde van Siam.

Het hoofd was gedekt door een afgeknot kegelvormig hoofddeksel van een lichtblauwe doorschijnende kleur. Achter hem waren de vrouwelijke waardigheidbekleedsters, gewezen bijvrouwen van den vorigen soesoehoenan, allen met rooden band met breed goud galon om den hals. Ook vrouwelijke dwergen merkte ik daaronder op. Verder vrouwen, die de rijkswapens droegen, bestaande uit groote gouden schilden met edelgesteenten omzet, lansen, zwaarden, sabels, geweren, enz. rijk met goud en edelgesteenten ingelegd. Voor den soesoehoenan aan den ingang van de pendoppo, de jongere broeders van Z. Hoogheid, in javaansch costuum gestoken.

Het muziekcorps van den rijksbestuurder speelde het volkslied bij het binnenkomen en toen wij gezeten waren begon de gamelan. De weeke klaagtonen van de rebab' als het teeder, schuchter verlangen van een jonge maagd: daarop de zilverklanken van die bendei, die de melodie overnam, dan de mooie senore kopertonen van bonangan kenong als een geluid van gouden bokalen, daartusschen van tijd tot tijd de zware metalen stem van de gong, dreunend, galmend ver uit. Er ligt een onwederstaanbare bekoring in die gamelanklanken, dwingend tot luisteren, zacht aanruischend als van ver af, om langzamerhand in kracht en gloed aan te zwellen tot een verrukkelijke mengeling van klanken en plots neder te vallen, wanneer men slechts de heerlijk zuivere, zilvertonen van de benoer hoort, zacht en liefelijk, begeleid door het klagend geluid van de rebab, die met een snik eindigt.

Gedurende het korte oogenblik, dat wij zaten, werden als een soort van hulde tjempakabloemen aan de gasten gepresenteerd. De soesoehoenan stond daarna op, nam den arm van den resident en nu formeerde zich de stoet om naar de Stinggil te gaan. Kort van te voren waren de kreupelen, lammen en gebochelden, in kleurige kleederdracht, een soort van narrenstoet, reeds daarheen gebracht.

Vooraan liepen de vijfentwintig meisjes, daarachter de draagsters der rijkswapens, daarna de prinsen van koninklijk bloed en achter deze de soesoehoenan en de resident gedekt door de groote gouden pajoeng van den keizer. Achter hen weder de vrouwelijke waardigheidsbekleedsters enz. terwijl de stoet gesloten werd door de europeesche autoriteiten, officieren en burgers. De gang naar de Stinggil geschiedde onder het spelen der verschillende muziekcorpsen en het galmen der gamelan. In de Stinggil namen soesoehoenan en resident plaats op hun zetels en achter en op zij de de drom van vrouwen, welke zoo even den stoet vergezelde. Vóór en ter zijde van den soesoehoenan hield een der vrouwen den koninklijken sirihspuw-pot gereed. Onder aan de treden van de verhevenheid, waar soesoehoenan en resident zaten, namen wij plaats en tusschen de rijen stoelen in zaten in rood costuum de aan de rijksregeering verbonden dienaren gehurkt. De Stinggil was aan de overzijde, binnen het massieve ijzeren hekwerk, waar oude zware vuurmonden van zeker al een paar eeuwen geleden, uitsteken, afgezet met keizerlijke troepen. En wanneer men door het hek ziet, over de koppen heen naar den aloen-aloen, dan werd het oog geboeid door de duizenden menschen, die er stonden, terwijl de weg naar de mesdjid afgezet was met troepen van Zijne Hoogheid. In de verte te midden van droomerige klapperpalmen de helwitte koepel der moskee met haar sierlijke minarets, badende in een zee van licht, scherp zich afteekenend tegen een diep blauwen hemel. Men krijgt een goed denkbeeld van de aanbidding, van de wijze waarop dit volk zijn vorst aanbidt, pakoe Boewono den spijker der wereld, de heer van het geloof, tronend te midden zijner onderdanen in deemoed om het aanschijn van dien vorst nedergehurkt, wien het slechts een woord kost om die duizenden en duizenden te bezielen met oostersch fanatisme, op te zweepen tot woeste daden van geweld. Men neemt dan ook altijd den voorzorgsmaatregel, wanneer de civiele autoriteiten en officieren in den kraton zijn, om den troep in het fort te consigneeren; de poorten van het fort worden gesloten en de bruggen opgehaald, terwijl de kapitein en de luitenant van piket in het fort moeten blijven tot de terugkomst van den plaatselijk militairen-commandant.

Na een poos gezeten te hebben, begon een merkwaardige optocht, het defileeren der regenten van het geheele rijk voor hun vorst, voorbijtrekkend met den javaanschen pas op de maat van de gamelan. Een eigenaardig gezicht al die rijksdienaren, jongen en ouden te zien voorbijschuiven met dien bijzonderen gang. Achter dezen stoet kwam een vierentwintigtal groote pyramiden van eetwaren, van een hoogte van ongeveer twee tot twee en een halven meter, op een houten stelling en elk door twintig man gedragen. Sommige stellingen hebben een omgekeerd pyramidalen vorm, die van een koekoesan waarboven een verzameling van koeken als paddestoelen oprijzen. De verschillende districten leveren elk zoo'n pyramide, die van binnen hol is, doch ondersteld moet worden gevuld te zijn met rijst. Deze pyramiden van eetwaren werden naar de moskee gebracht, om daar door de priesters gezegend en vervolgens onder het volk verdeeld te worden. Bij andere garebegs komt altijd de rijksbestuurder den soesoehoenan berichten, dat het volk gespijzigd is; nu bleef dit achterwege. De stoet werd gesloten door een groot aantal hadji's, die mede ter moskee togen. Allen marcheerden op denzelfden eentonigen gamelandreun.

Nadat de stoet voorbij was, begonnen de officieele, voorgeschreven toosten op Z. E. den Gouverneur-Generaal, den soesoehoenan en den resident.

Met blijkbaar welgevallen hoorde de soesoehoenan bij zijn titels, dien van grootkruis der kroonorde van Siam volgen. Elke toost werd begroet en gesloten door een salvo geweerschoten en onder het gebulder van het geschut.

Nadat het officieele programma geheel afgewerkt was, stond de resident op, nam afscheid van Z. M. en begaf zich met de gasten naar huis. In vroeger jaren geleidden de Europeanen den soesoehoenan bij de garebeg moeloed in de Taoen Dhal, altijd naar de moskee, waarbinnen zij plaats namen, terwijl de soesoehoenan dan zijn godsdienstplichten vervulde, doch nu is dit op verzoek van Z. M. afgeschaft.

Ik bleef nog onder bij de poort van de Stinggil wachten, om Z. M. zich naar de moskee te zien begeven.

Voorafgegaan door massa's troepen, voorbij defileerend in de javaansche pas, door dienaren, thans mannen, die de rijkswapens droegen, en allerlei in koper voorgestelde dieren, verder boogschutters, de rijksgrooten, de broeders van Z. M., schreed de vorst onder zijn gouden pajoeng langzaam naar de mesdjid. En het volk achter de troepen staande, hurkte weder met vrome eerbied starend naar zijn vorst. Ik spreek van de orang ketjil.

Het was intusschen half twee, toen ik den soesoehoenan hoorde terugkeeren, onder het gedonder van het geschut en ratelende salvo's.

Onze taal en de zending op Java.

Slechts twee en een half jaar verbleven wij in de binnenlanden — »*Java proper*«, zouden de Engelschen zeggen. Doch moge deze tijd kort zijn, kennis der landstaal en groote belangstelling in land en volk stelden ons in staat, om meer te zien en op te merken, dan menig ander, die, onverschillig onder de Javanen levende, er tien of meer jaren doorbracht.

't Was ons in dien tijd gegeven meer dan eens 't werken en streven der zending en haar resultaten gade te slaan. Herhaalde malen ook konden wij waarnemen, hoe in 't algemeen de ambtenaren bij 't Binnenlandsch Bestuur — wij behoorden zelf tot het korps — van die zending afkeerig zijn. Ook bleek het ons telkens, hoe de verbreiding onzer taal onder de inlanders bij onze collaga's en chefs als ongewenscht, ja, zelfs gevaarlijk werd aangemerkt. 't Eene houdt trouwens verband met het andere. Men is op Java -onder de ambtenaren — en evenzeer onder particulieren — tegen het »europeanizeeren« van den inlander: Christen worden en Hollandsch leeren leiden in die richting, dus zijn ze verkeerd. Zoo redeneert men veelal.

't Onzinnige van zulk een opvatting leerde ons eerst ons gezond verstand en later ook onze ondervinding.

't Was daarom met volkomen instemming, dat wij onlangs het artikel »Lijdelijke tegenwerking« in 't Handelsblad over dit zelfde onderwerp handelende, lazen.

Toen bewuste circulaire over 't Hollandsch spreken der hoofden van het Opperbestuur in Indië uitging, waren de couranten ook dadelijk klaar met aanmerkingen. In een artikel in de Java-bode (December 1890) betoogden wij toenmaals reeds, hoe dwaas deze tegenwerking was, en wij hadden de voldoening hier en daar in invloedrijken kring instemming te vinden.

Een enkel woord moge ook thans ter zake dienen.

Onze taal is voor den Javaan de sleutel tot de Westersche beschaving. Men moge nu redeneeren zooals men wil, onze beschaving voor den Javaan als individu, volstrekt niet verkieslijk achten boven den toestand van domheid, waarin hij daar zonder verkeert; zoolang het ons streven is ons gezag op Java hoog te houden en vaster te grondvesten, moeten wij trachten den Javaan voor onze beschaving te winnen, want onze denkbeelden moeten hem eigen worden- anders blijft hij ons vreemd. En onbekend maakt hier zeker onbemind. De Javaan *begrijpt* ons veelal niet. En, nog eens: waar men elkaar niet begrijpt, kan geen wederzijdsche genegenheid bestaan; terwijl het ware gezag toch daarop steunen moet, wil het op den duur stand houden. Zoolang als dit laatste noodig zal wezen. Want eenmaal moet de tijd komen, dat de Javaan zichzelf zal kunnen regeeren.

Engelsch, Fransch of eenige andere »kultuur-taal« moge meer verbreiding hebben dan de onze, nu het Hollandsch eenmaal de taal van 't heerschende volk op Java is, kan men niet redelijker wijze tegenspreken, dat onder de »sleutels« tot het westersche leven, ons idioom voor den Javaan de aangewezene is.

De achtereenvolgende regeeringen hebben dit voor den inlander in geheel Indië reeds lang erkend. Waarom anders onderwijs in onze taal aan de scholen voor zonen van inlandsche hoofden, en een tijd lang ook op de kweekscholen voor inlandsche onderwijzers? Waarom anders den hoofden van plaatselijk bestuur de bevoegdheid gegeven inlanders op de Europeesche scholen toe te laten?

Is het dan niet dwaas de hoofden, die met veel moeite onze lastige moedertaal hebben leeren verstaan, de gelegenheid te ontnemen, om hun kennis op de beste wijze te onderhouden? *Op de beste wijze*, zeggen wij, en dan bedoelen wij: door in den dagelijkschen omgang van Europeesche en inlandsche bestuurs- en controleerende ambtenaren zooveel mogelijk van 't Hollandsch gebruik te maken.

Een controleur, assistent-resident of resident op Java moest, naar onze innige overtuiging, in al zijn aanrakingen met de hoofden, streven naar een *uitsluitend gebruik* onzer taal. Slechts tegenover de geringe lieden moest de landstaal tot haar recht komen. Het leelijke, in hooge mate onbeschaafde *dienst-Maleisch* of potjes-Maleisch, of, hoe men 't noemen moge, dat thans veelal als verkeersmedium gebezigd wordt, zou dan vanzelf vervallen. 't Spreken van een slecht gekende, verhaspelde, verwarde, slordige taal, als dit Maleisch van Java is, werkt slecht op de beschaving der inlandsche hoofden, en kan niet anders dan ongunstig terugwerken op de Europeesche ambtenaren evenzeer. Door 't voortdurend spreken van een klets-maar-raak jargoen stelt men zich onwillekeurig op een laag standpunt van beschaving, en de waardigheid van 't bestuur wordt er door vernederd. De taal is de afspiegeling van een heele gedachtenwereld: waar de eerste laag staat, kan die wereld slechts beperkt wezen.

Dan is er nog iets, dat niet uit het oog moet verloren worden.

Aangenomen zelfs, dat de Europeesche besturende ambtenaar en de inlandsche beiden volkomen zuiver Maleisch spreken, verondersteld ook, dat het Maleisch in zijn besten vorm — zooals men het in de Maleische landen buiten Java hoort — een »kultuurtaal« zou wezen als de onze (wat *niet* het geval is), zelfs dan zou 't spreken van een *wederzijds* vreemde taal lastiger wezen en meer aanleiding geven tot vergissingen o. a., dan het bezigen van een taal, die althans aan één zijde der sprekenden *niet* vreemd is.

En 't eerbiedsargument?

De Javaan, die *Javaansch* spreekt, hurkt voor zijn meerdere. Hollandsch sprekende, doet hij dat niet. Dat zou belachelijk wezen. Ziedaar 't verschil! Nu is 't zeer wel bekend aan een ieder, die met het leven in de Javaansche binnenlanden vertrouwd is, dat de Javaan, die *Maleisch* spreekt, *ook niet gaat hurken* en door 't enkele feit, dat hij Maleisch spreekt, meent gerechtigd te wezen, al het eerbiedsceremonieel van den Javaan in zijn omgang met meerderen — in casu Europeanen — aan kant te zetten; hij hurkt niet, maakt geen *sembah* (een soort bidgebaar), spreekt niet meer zacht en afgemeten en zoo voort.

Waar nu 't inlandsche hoofd in plaats van het gehannes in 't brabbel-Maleisch, zijn best moet gaan doen, om zijn Europeeschen collega of meerdere in diens eigen, moeilijke taal toe te spreken en hem te verstaan, spreekt het wel van zelf, dat die ruil niet anders dan gunstig op 't *prestige* moet werken. De Europeaan tracht dan zuiver en duidelijk te spreken, de inlander *geneert zich* om leelijke fouten te maken of onwelvoegelijke uitdrukkingen te bezigen. In 't Maleisch op Java praat men er op los: daar komt het er niets op aan, hoe men spreekt.

Zoodra de Europeesche ambtenaar met mindere hoofden of de geringe bevolking te doen heeft, blijft natuurlijk de landstaal voorloopig de eenig bruikbare.

Ter maandelijksche »conferentie« (ook wel *rapportdag* genoemd), wanneer de hoofden der gansche afdeeling, meestal in de regentswoning, bijeenkomen, om in overleg met het hoofd van plaatselijk bestuur (de assistent-resident) en de controleerende ambtenaren de belangen der afdeeling te bespreken, zouden dan — als onze taal *diensttaal* werd — slechts twee talen gesproken worden, n.l. Hollandsch en Javaansch. Thans is de toestand zoo: de assistent-résident spreekt met de controleurs Hollandsch, met den regent en den *patih* ('t hoogste hoofd onder den regent) keuken-Maleisch, terwijl al de inlandsche hoofden onderling *en ook* tot den assistent-resident en de controleurs Javaansch antwoorden. Wat een rommel! Wat een onnoodige poespas en omhaal! Men begrijpt dit nog beter, als men in aanmerking neemt, dat de hoofden — behalve de regent en soms ook de *patih*, die Maleisch mogen spreken — afwisselend in 't hoog of laag Javaansch en tusschenliggende nuancen spreken moeten. Tot de Europeesche ambtenaren geschiedt 't antwoorden steeds in 't hoog.

Illustreeren we dit even met een voorbeeld.

De *patih* doet een mededeeling aan den regent, iets dat den rijstbouw betreft, zullen we maar zeggen. Dit gaat natuurlijk in 't hoog Javaansch. De regent brengt dit in 't Maleisch over aan den naast hem zittenden assistent-resident — dikwijls uit pure beleefdheid alleen, ook al verstaat de assistent-resident volkomen goed de landstaal. — De laatste richt zich dan bijvoorbeeld met een vraag hierover in 't Hollandsch tot den controleur of aspirant-controleur. Deze antwoordt dan in 't Maleisch om den regent tevens te gerieven; waarop de laatste dan in 't laag Javaansch met een paar mooie uitdrukkingen er in, 't woord richt tot een distriktshoofd (wedånå).

Een jeugdig ambtenaar ter beschikking zit er soms bij en houdt zijn aanteekeningen, om verslag te kunnen geven van 't verhandelde. Deze jonge man doet dan hersengymnastiek op drie talen, waarvan één nog verschillende taal*soorten* vertoont.

Als een overgang tot het gebruik onzer taal dient, dunkt ons, ook ons *letterschrift* zooveel mogelijk ingevoerd en het gebruik er van bevorderd te worden. Het Javaansch moet in Latijnsch schrift geschreven en gedrukt worden en het Javaansche schrift allengs verdrongen worden. De studie der litteratuur zal er niet onder behoeven te lijden. Trouwens, al de belangrijke voortbrengselen dier letterkunde kunnen in transscriptie bewerkt worden. En de geleerden kunnen 't oude schrift leeren zooveel ze willen, evenals de Joden ten onzent Hebreeuwsche letters bestudeeren om hun oude letterkunde te beoefenen.

Het uitgeven van Javaansche boeken in Latijnsch schrift zou ook de liefhebberij voor 't leeren der taal bij Europeanen bevorderen, want voor velen is het vrij moeilijke schrift een hinderpaal. Zooals de toestand thans is, zijn er eigenlijk *geen* Javaansche geschriften in onze letters gedrukt of geschreven te krijgen. 't Woordenboek van den verdienstelijken Javanicus Jansz in Latijnsch schrift is daar om te bewijzen, hoe menigeen verlangt naar transscriptie in Latijnsch schrift; want dat boek wordt goed verkocht en veel gebruikt.

't Is alsof men bang is heiligschennis te plegen, zoo afkeering schijnen schier alle Javanici van deze nieuwigheid. Toch is op de Philippijnen, waar verwante talen gesproken worden, het Hindoesche schrift — een systeem op 't Javaansche gelijkend — reeds lang verdrongen door 't Latijnsche. Dat een taal feitelijk onafhankelijk is van 't schrift waarin men haar uitdrukt, wil er bij de meeste taalbeoefenaars, naar 't schijnt, maar niet in. Waartoe die ballast van een lastig aan te leeren schrift, dat toch gedoemd is tot ondergang, kunstmatig behouden en behoed? Waarom mag een jeugdig Javaantje op de inlandsche lagere school — een uitvloeisel van *onze* Westersche beschaving — niet zijn taal leeren schrijven en lezen in *ons* schrift? Zooals 't nu is, moet een ventje van negen jaar Maleisch in 't Arabische en Latijnsche, Javaansch in 't Javaansche schrift leeren lezen en schrijven. Drie letterschriften waar *één* voldoende zou wezen!

't Arabische schrift voor den Javaan gemakkelijk en vertrouwd maken, beteekent den band met den Islam versterken, 't Javaansche schrift voor hem onderhouden beteekent hem minder eigen maken met het onze, beteekent particularisme.

De zendelingen konden hiertoe — tot de invoering van ons schrift — veel bijdragen. Tot nu toe kunnen we alleen sporadische pogingen van den heer Jansz vermelden: alle leerboekjes enz. verschijnen in 't onschendbare Javaansche schrift!

Zoo komen we op de zending.

Van harte hopen wij, dat het nieuwe ministerie deze voor den Inlander zoo zegenrijke zaak krachtig zal bevorderen. Moge het ook het Opperbestuur in Indië gegeven zijn, zijn verstandige inzichten in deze bij de Europeesche besturende ambtenaren ingang te doen vinden. Er moet een einde komen aan het lijdelijk verzet, dat slechts een gevolg kan wezen van dwaling. De bewijzen zijn voor 't grijpen, dat de Christen-inlander meestal moreel boven den Moslimschen staat. En intellectueel veelal ook; want, zich nader tot ons voelende, heeft onze beschaving veel meer aantrekking voor hem. De Islam daarentegen doet daarvan afkeerig zijn. En ware 't nu nog maar, dat de Javaan rudimentair Moslim bleef s. v. v. — maar 't is bekend, hoe springlevend de Islam is en hoe die godsdienst steeds streeft naar meerderen vat op den inlander. Waar het Christendom zich niet laat hooren, klinkt de prediking van Mohammeds leer. Heele streken van Nederlandsch-Indië zijn in de laatste vijftig jaren geïslamiseerd, terwijl ze evengoed voor de »heilsleer« gewonnen hadden kunnen worden (Angkola!). En in streken van Java, waar de inlander nauwelijks iets anders van den Islam afwist, dan dat hij zich wasschen moest, besneden moest worden en zich te onthouden had van varkensvleesch en sterken drank, hoort men thans iederen nacht het eentonig gedreun en gegons van *dikir*'s, waaraan tal van geloovigen geregeld deelnemen.

En 't gevaar voor rustverstoringen? Tot nu toe zijn die niet voorgekomen, terwijl toch de zending op Java, hoe langer hoe meer vorderingen maakt. Van tegenwerking der inlandsche hoofden zal zeker niet veel gemerkt worden, als zij maar zien, dat de Europeesche ambtenaren niet anti-zendings-gezind zijn.

Wel schuilt, dunkt ons, gevaar in 't toelaten van Roomsch-Katholieke en Protestantsche zendelingen tegelijkertijd in dezelfde streken, zooals reeds op de Buitenbezittingen geschied is. Een wijs bestuur zal zeker open oog hebben voor de bezwaren aan zulk een te ruim liberalisme verbonden.

Wat het Prestige van den besturenden ambtenaar tegenover Christen-inlanders aangaat, waarom zou dit minder wezen dan tegenover de Moslimsche? Toch zeker niet omdat deze laatsten, als zij orthodox in hun leer zijn, minachting koesteren voor 't Europeesche gezag, daar zij den Sultan van Turkije als hun geestelijk en wereldlijk hoofd beschouwen? Menado en de Molukken zijn grootendeels gekerstend en nergens is 't prestige van ons bestuur zoo hoog. En de Ambonesche soldaat is zeker de beste en trouwste onder het inlandsche element onzer Koloniale troepen.

En er is geen streek van Nederlandsch-Indië, waar onze taal zooveel aanhangers vindt, als in dit oostelijk gedeelte van den Archipel.

Dr. A. A. Fokker.

INGEZONDEN.

De beteekenis van de Adat voor het Bestuur.

Het was indertijd goed gezien toen men voor den inlander als grondslag van de rechtspraak liet voortbestaan de inlandsche godsdienstige wetten, de inrichtingen en gebruiken. Het ware toch ondoenlijk en onpractisch geweest om de invoering van een westersche rechtsbedeeling in een puur oostersch, streng aan tradities vasthoudend land ook maar te beproeven, terwijl men thans door het doen voortbestaan en handhaven, van het eenmaal tot gewoonterecht gewordene, tevens bij machte was om ook een ander doel te bereiken, te behoeden dat niet van andere, voor ons min gewenschte zijde, namelijk van mohamedaansch-fanatieke, het volksleven te sterk werd geinfluenceerd. Maar wat eertijds bij de zoo weinig gecompliceerde verhoudingen tusschen Europeaan — of beter gezegd Hollander — en inlander een geniale opvatting van de regeeringstaak was, kan thans, nu door het verschijnen van tal van uiteenloopende menschenrassen op Java de toestand zoo veel ingewikkelder is geworden, niet zóó geheel meer voldoen. Het door het scheiden van de rechtsbasis in een inlandsch en europeesch gedeelte noodwendig ontstaan juridiek dualisme, blijkt èn naarmate Inlanders en Europeanen meer met elkander in individueele aanraking komen èn naarmate de benamingen van Inlander en Europeaan door de vele emancipaties van Oostersche volken, die nu Japan de laatste doorzette nog slechts in haar beginperiode zijn, minder het begrip dekken dan vroeger, hoe langer hoe minder houdbaar te zijn.

In de jongste aflevering van de Vragen van den Dag troffen wij een met den anonymen driestar gemerkt artikel aan, dat in zekeren zin in deze een oplossing aan de hand tracht te doen. De idee waarvan hier uitgegaan wordt, is de meer gemaakte opmerking, dat, hoezeer men bij het woord adat meestal denkt aan een onverzettelijk gebruik, het niettemin waar is, dat ook de adat aan dikwijls zeer belangrijke wijzigingen is onderworpen.

De Europeaan, die oppervlakkig met de inlandsche maatschappij in aanraking komt, meent zoo licht, dat de adat daar een bijna onveranderlijke, alom met religieuse eenheid omgeven factor des levens is. Er is echter — ook dr. Snouck Hurgronje heeft het in zijn boek over de Atjehers reeds medegedeeld — niet veel historische of wijsgeerige kennis noodig, om te weten, dat zulke onveranderlijke elementen in de inlandsche wereld evenmin bestaan als in de onze, ook al is daar de bewuste vereering van hetgeen als oud en overgeleverd geldt, sterker dan in onze moderne maatschappij. Zij die de Indische adat's bestudeeren, beweren dan ook, dat zelfs de primitiefste maatschappij en hare wetten niet stilstaan, zoodat het hun niet moeilijk valt, hier en daar aanwijzingen te doen van het streven naar verandering of van inzettingen, die zich zelven reeds overleefd hebben, maar alleen aan de menschelijke behoudzucht nog een rudimentair tair voortbestaan danken. Wel doet zich de adat tegenover de onbestendigheid van het individu als iets blijvends en onaantastbaars voor, waaraan dat individu niet tornen mag, maar met de geslachten wisselt de adat zoo goed als alle wereldsche zaken, ja, feitelijk staat zij geen oogenblik stil.

Na de vele teleurstellingen, die de pogingen om de inlandsche gewoonterechten op zij te dringen door op westerschen voet ingerichte wetten, tot resultaat hadden, kan aan hernieuwde werkzaamheid in die richting moeielijk meer gedacht worden en het schijnt den schrijver dan ook maar het best van die plooibaarheid der adats gebruik te maken, door ze zoo veel mogelijk te leiden in een richting, die ten slotte meer parallel loopt aan de Europeesche rechtsbegrippen, voor zoover die in de tropen kunnen worden overgebracht. Wij hebben dus in den strijd tusschen adat en mohamedaansch gebruik als beschermers van de adat optredend, te trachten haar ontwikkeling zoo te leiden, dat de welvaart en tevredenheid der bevolking en de eenvoud van haar rechtsbetrekkingen met de onder andere wet levende medeingezetenen worden bevorderd. Wanneer en hoe de Regeering dat moet doen, hangt geheel van de omstandigheden af, aan haar beleid is het te danken, dat o. a. de slavernij en het pandelingschap voor het grootste gedeelte van Ned.-Indië uit de adat verdwenen zijn. Daarentegen is het haar tot dusver niet gelukt, het erfrecht in het indische gedeelte van het gouvernement Sumatra's Westkust of de adat poesaka tot de doode adat te doen behooren.

Wat hier echter zoo als oorzaak is aangegeven, is eigenlijk zelf een gevolg van velerlei. En daarin bekleedt voornamelijk onze eigen bemoeiing met het economisch bestaan van den inlander een zeer voorname plaats. Want alle gewoonterecht, alle adat, wil zij in de oogen van het volk geheiligd zijn, moet uit het leven van het volk zelf gerijpt zijn, de levensomstandigheden moeten haar hebben voortgebracht. Het wijzigen van dat gewoonterecht kan dan ook niet van bovenaf geschieden door een langzamen dwang in andere richting, maar moet van onderen af aan worden mogelijk gemaakt, door het brengen van nieuwe elementen en toestanden in den economischen gezichtskring van den inlander, in het wijzigen van zijn levensomstandigheden. Elke beschouwing van gewoonterecht leidt onvermijdelijk tot ethnologische en levensbeschouwing. Elke poging tot adatswijziging door Europeesche juristen moet dus falen, wanneer de toestanden in den boezem der inlandsche maatschappij daarvoor niet rijp zijn geworden, niet rijp zijn gemaakt.

In de historische lijn van alle recht zien wij op een gegeven oogenblik de rechtsovertuiging van een volk, blijkende uit de toepassing van eenig beginsel, met den wil dit als recht te doen gelden, in een codificatie zich vastleggen. Ook voor de inlandsche maatschappij zal daartoe het oogenblik komen. In hoeverre dan die codificatie behoort af te wijken van de voor Europeanen — en daarmee gelijkgestelde niet-Javanen — bestaande, in hoeverre het terecht door den anonymen schrijver veroordeelde juridisch dualisme zal blijven gesanctioneerd, hangt in de eerste plaats af van den gedragslijn, die wij ons voorstellen in onze betrekkingen met den inlander te volgen.

Dit alles sluit in, dat de voorgestelde hervorming van de adats en het verzetten van de basis van het inlandsch recht ten slotte neerkomt op een bij uitstek tot de practische politiek behoorend werken op de toestanden in de inlandsche maatschappij, op haar welvaart en ontwikkeling. Is men van die waarheid echter wel genoegzaam doordrongen? Het wil ons wel eens voorkomen, dat integendeel het groote belang van dit alles wordt veronachtzaamd en de geschiedenis deed ons maar al te veel zien, hoe hier op dit terrein juist zoo veel in verkeerde richting gewerkt is. Moge men thans er toe overgaan het juiste geneesmiddel op de juiste plaats aan te wenden.

L.-N.

TENTOONSTELLING
VAN
Indische Kunstnijverheid
in de Gothische Zaal te 's-Gravenhage,
tegenover het Koninklijk Paleis in het Noordeinde.

GROEP III.
Indische Weefsels, Javaansche Batiks en Oud-Indische Meubels.

Geopend iederen dag van 10 ure v.m. tot 5 ure n.m.

Entree voor leden van OOST en WEST (persoonlijk) VRIJ.

Voor Niet-Leden:
DONDERDAGS **een Gulden.**
ZONDAGS **25** cents (van 12—5 ure)
Alle andere dagen **50** cents.

De uitgebreide CATALOGUS kost aan de bezoekers der Tentoonstelling f 0.30, in den handel, buiten het lokaal gekocht f 0.50.

TE KOOP.

Een EETKAMER AMEUBLEMENT, vervaardigd te Batavia.

Bestaande uit:

Een buffet met opstand; een groote eettafel met 2 bijbladen; eene kleine tafel; zes stoelen; twee fauteuils; een groote bank; een kleine bank.

Een fauteuil en de kleine tafel is aanwezig op de **Kunstnijverheid tentoonstelling van Oost- en West-Indië.**

Te bevragen bij de Tentoonstellings-Commissie.

Compleet te bezichtigen bij

J. Q. DAMEN en ZOON,
KRANESTRAAT 52, DEN HAAG.

L. LANGE,
23 Wagenstraat, 's-Gravenhage,
TELEPHOON N°. 659.
Sigaren in alle soorten en prijzen.
Doelmatige verpakking voor de tropen.
Specialiteit voor Export.

G. KERNER & Co.

PRIJSCOURANT GRATIS en FRANCO.

Magazijn „HET ANKER", Veenestraat 49, Den Haag.

Indische Uitrustingen voor DAMES en HEEREN.
in alle Prijzen.

Gebr. TEN HOUTEN,
UTRECHT, DEN HAAG.

Compleete Meubeleering.
SPECIALITEIT IN
Slaapkamer-Artikelen.
Soliede bewerking. Zeer billijke prijzen.

C. J. v. d. MEER,
Waldeck-Pyrmontkade 11, 11a, 13,
DEN HAAG.

HANDEL
in Wijnen, Binnen- en Buitenlandsche Bieren, Minerale en Medicinale Bronwateren en Gedistilleerd.
SPECIALITEIT
in Bordeaux-, Bourgogne-, Port-, Rijn- en Moezelwijnen.
Champagne en Cognac.

J. H. v. Horssen,
KLEEDERMAKER,
Luthersche Burgwal 19, Den Haag.

Steeds voorradig een nieuwe sorteering **Nouveauté's stoffen** waarvan de goederen tegen de navolgende prijzen geleverd worden:

Gekleed costuum	van af f 34	tot f 56
Jaquet	„	„ „ 28	„ 46
Veston	„	„ „ 22	„ 42
Demi-Saisons	„	„ „ 16	„ 30
WinterJassen	„	„ „ 20	„ 56

Goed passende coupe en solide bewerking.

Administratie-Kantoor „Insulinde".
Volgestort Kapitaal f 100.000.—
Prinsengracht 1087, Amsterdam.

Belast zich met: Het Administreeren en in bewaring nemen van fondsen en andere geldswaardige papieren. Het administreeren van alle roerende en onroerende goederen. Het koopen en verkoopen van Effecten en het uitvoeren van alle Beurszaken. Het geven van rentevergoeding in Rekening-Courant. Het nemen van gelden à deposito en het nemen en geven van gelden op prolongatie. Het wisselen van vreemd bankpapier en muntspeciën. Het verzilveren van coupons. Het syndicateeren en emitteeren van solide Maatschappijen.

Telegram-Adres: INSULA. De Directie,
A. C. ENGELBERTS. J. SCHEUER.
Correspondent voor 's-Gravenhage:
K. J. THOMAS, K. Emmakade 99.

De Wekker
(Coöperatieve Vereeniging).
HUISARBEID en REFORM-KLEEDING.
Zeestraat 31, Den Haag.

Bericht de ontvangst eener groote collectie **Koperwerk, Hoeker's Aardewerk, Matten, Manden, Friesch Houtsnijwerk** etc.

BANKETHAMMEN. CERVELAATWORST.
Spekslagerij
Firma J. J. M. PERMENTIER,
Korte Poten 25, Den Haag.
Gelardeerde Kalfslever.
Huisjes Rookvleesch. OSSENTONG.

BEHANDELING in EUROPA van ZIEKEN,
komende uit het heete klimaat,
DOOR
Dr. C. L. VAN DER BURG,
Eerelid der Vereeniging tot bevordering der Geneeskundige Wetenschappen in Ned.-Indië.
TWEEDE DRUK, Prijs f 3.—.
Uitgave van
C. A. J. VAN DISHOECK,
AMSTERDAM.

C. HOYNG,
Den Haag. -- Utrecht.
Geïllustreerde Prijscouranten worden **gratis op aanvrage** toegezonden.

ECHT CHINEESCHE THEE,
speciaal aanbevolen aan Indische familie's.

PRACHTIG
blijft 't haar bij alle weersgesteldheid door 't gebruik der
Amerikaansche Onduline
— ***Onschadelijk*** —
à **90 ct.** de flacon verkrijgbaar bij:
JEAN MEIJER, Coiffeur, Passage 49—51, Den Haag.
HAARVERFKAMMEN.

Eenige inrichting voor **Praktische** Opleiding voor den Handel in **Theoretische** en **Praktische** Cursussen voor Dames en Heeren.

Beste gelegenheid voor HH. Verlofgangers, Gepensioneerden, Indische Jongelui enz.

Dagelijks inschrijving.

Telkens wanneer een voldoend aantal deelnemers ingeschreven zijn, kunnen **nieuwe Cursussen beginnen.**

NEDERLANDSCHE HANDELS-AKADEMIE
„Het Oefeningskantoor",
'S-GRAVENHAGE, REGENTESSELAAN 162—164.

ONDERWIJSVAKKEN.
Praktisch Boekhouden,
Handelsrekenen, Handelsrecht,
PRAKTISCHE KANTOORWERKZAAMHEDEN.
Schrijfmachine, Stenografie,
Nederl., Duitsche, Eng. en Fransche Handelscorrespondentie.

PROSPECTUSSEN en INLICHTINGEN.

Stoomvaart-Maatschappij
„ROTTERDAMSCHE LLOYD"
Maildienst tusschen Rotterdam en Nederlandsch-Indië
in verbinding met de diensten der
Koninklijke Paketvaart-Maatschappij

	van Rotterdam.	van Marseille.	te Port-Said.	te Padang.	te Batavia.
Soembing	7 Sept.	19 Sept.	24 Sept.	13 Oct.	15 Oct.
Gedé	21 „	3 Oct.	8 Oct.	27 „	29 „
Oengaran	5 Oct.	17 „	22 „	11 Nov.	13 Nov.
Sindoro *	19 „	31 „	5 Nov.	25 „	27 „
Merapi	2 Nov.	14 Nov.	19 „	9 Dec.	11 Dec.
Salak	16 „	28 „	3 Dec.	23 „	25 „
				1902	1902
Lawoe	30 „	12 Dec.	17 „	6 Jan.	8 Jan.
Ardjoeno	14 Dec.	26 „	31 „	20 Jan.	22 Jan.

* Dubbel schroefstoomschip. 1e klasse midscheeps. 2e klasse in de campagne.

De Hoofd-Agenten: **Ruys & Co.,** *Rotterdam.*

De Agenten: **Courier dit Dubekart & Co.,** Anna Paulownastraat 1*d*, *'s-Hage.*

Palm & van Amstel,
BATAVIA.

Beheer van boedels, bezittingen en ondernemingen.
Bankierszaken.
In- en Verkoop van Effecten.
Inkoop van coupons in Europa betaalbaar.
Beleeningen op effecten.
Hypotheken.
Voorschotten op producten naar Europa.
Contrôleeren en bijhouden van administraties.
Zee- verzekering (passagiersgoederen, verblijf in noodhaven).
Verzekering van geldswaarden per post verzonden.
Incasso's.

Nederlandsch-Indische Effectenbank.
4 pCt. Pandbrieven
groot f 500.—, f 250.—, f 100.— en f 50.—.

Deze pandbrieven zijn niet aan uitloting onderhevig; de coupons zijn per **1 Juli** en **1 Januari** betaalbaar te BATAVIA en te 'S-GRAVENHAGE.

Koers van uitgifte 100 pCt.

Nederlandsch-Indische Deposito-Bank.
NEEMT GELDEN IN DÉPOSITO

voor 12 maanden à 4 pCt. per jaar
〃 6 〃 〃 3 〃 〃 〃
〃 3 〃 〃 2½ 〃 〃 〃

terwijl over onmiddellijk opeischbare gelden 2 pCt. per jaar vergoed wordt.

Het onderpand der déposito's bestaat in hoofdzaak uit de **4 pCt. Obligatiën** waarin de **Javasche Bank** haar kapitaal en reservefonds mag beleggen.

Koloniale Zee & Brand-Ass^{tie}. M^{ij}.

TWEEDE
Koloniale Zee & Brand-Ass^{tie}. M^{ij}.

Brand-Ass^{tie}. M^{ij}. „de Oosterling".

Brand-Ass^{tie}. M^{ij}. „Insulinde".
TEEKENEN ALLEEN TEGEN BRANDGEVAAR.
Nemen alle risico's voor gemeenschappelijke rekening.
Kapitaal te zamen f 9.405.000.—
Reservefondsen ± „ 460.000.—
SLUITEN VERZEKERINGEN OP:
Gebouwen, Goederen, Producten, Meubilair
op zeer gunstige voorwaarden.

Palm & van Amstel,
BATAVIA.

De 's-Gravenhaagsche Boek- en Handelsdrukkerij voorheen Gebr. Giunta d'Albani.